

שמחת שלמה

מאוצרותיו המשמחים של זקנינו רבי שמחה שלמה לוין זצ"ל

גליון מספר 27, פרשת נשא – שביעי לתשלומי עצרת, תשע"ה

* * *

למעוניינים לקבל הגליון בדואר, בפקס או בדואר אלקטרוני
או להוסיף הערות והארות, מעשים והנהגות, מתורתו של זקנינו הצדיק זצ"ל:
אברהם משה רוט, פארן 1' ירושלים, 0527652027
דוא"ל: haravsslevin@gmail.com

* * *

מי יעלה ומי יקום – לשמור על ההתעלות של ימי קבלת התורה

"...וזאת תורת הנזיר ביום מלאת ימי נזרו...
והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים אחד לעולה
וכבשה אחת בת שנתה תמימה לחטאת..."

בטעם שצריך הנזיר להביא חטאת, כתב הרמב"ן וזה לשונו:
"טעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו
במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו
נזיר וקדוש לאלקיו, כענין שאמר (עמוס ב יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים, השווה אותו
הכתוב לנביא, וכדכתיב (לעיל פסוק ח) כל ימי נזרו קדוש הוא לה' והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא
בתאוות העולם".

הרי לנו דבר מבהיל, שאף שאין תביעה על סתם אדם שאינו פורש משתיית יין ותאוות העולם, מכל מקום
מי שכבר זכה והיה שלוששים יום בדרגת נזיר, יש עליו תביעה גדולה שלא לרדת מדרגה זו, וצריך להביא
על זה קרבן חטאת!

והביאור בזה, משום שתקופת העליה עצמה צריכה לעשות אצלו רושם חזק ושינוי אמיתי, באופן שלא
יוכל לשוב עוד אל מדרגתו הראשונה.

בספר תורת יצחק [מהגרי"א ולדשיין זצ"ל תלמידו המובהק ונכדו של הסבא מנובהרדוק זי"ע] כתב על זה
שבמלחמות העולם ישנם ב' סוגי מלחמות, יש מלחמת התקפה – שיוצא לכבוש עיירות חדשות ממדינת
האוייב, ויש מלחמת מגן לשמור הישנות שלא יטלו ממנו בחזרה מה שהצליח לכבוש בהתקפה. וכך הוא
בעבודת ה' יש מלחמת תנופה והתקפה – לכבוש ולהוציא לפועל כל מה שבכוחו לעבוד את ה', ויש מלחמת
מגן שמה שכבר השיג ונתעלה ישאר ברשותו ולא יאבד ממנו חלילה.

והביא ע"ז דברי אדמו"ר ז"ל מנובהרדוק שהסמיך ע"ז הכתוב 'מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו'
שגם לאחר שזכה לעלות בהר ה', צריך עוד מעלה 'לקום במקום קדשו' שלא לסגת ממה שהצליח להשיג.
[א"ה, ראה בסגנון זה לעיל גליון 25 מעטרת ראשנו רבי אריה זצ"ל שכתב כן על הפסוק 'מי יעלה ומי
יקום' לגבי ניסי מלחמת ששת הימים שצריך תפילות על ה'מי יקום' עיי"ש, שלא להפסיד המעלות
וההתעוררות שזכינו להם אז].

בימים הקדושים הללו, ימי קבלת התורה, [הלא הם שבעת הימים ששכן כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר והמתין משה להיכנס ביום השביעי לתוך הענן לעלות אל ההר], עלינו להיזהר שתהיה העליה וההתחזקות באופן כזה שיעשו שינוי אמיתי בנפשותינו ושלא נשוב אחר כך לדרגה שהיינו קודם ימי מתן תורה. [א"ה, וכמו שאומרים העולם, שצריך האדם להיזהר כששוכב לישון לאחר ליל שבועות, שלא ישקע בשינה עמוקה עד שיקיץ לקול השופר בראש חודש אלול...]

בספר תורת יצחק שם הביא בשם הסבא זצ"ל ששאל על דברי חז"ל 'פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם כפתחו של אולם' ושאל – וכי בכל עבודתנו לא פתחנו אפילו כחודו של מחט. וביאר שהנקב בחודו של מחט הוא אמנם זעיר מאד, אבל הוא קבוע בברזל, ואף ימים רבים לאחר שנקבו אותו אינו חוזר ומתמלא, ואילו עבודתנו היא כמכניס מוט בתוך מים, שמיד כאשר הוא שולף המוט חוזרים המים וממלאים את מקומו. התנאי לדרגה כל שהיא, אפילו כחודו של מחט, שיהיה קבוע בנו ולא כרוח נושבת וכחלום יעוף.

שמעתי מעשה בחסיד אחד שנודע לו שמי שצם מ' יום רצופים זוכה לגילוי אליהו, ברוב חשקו להשיג גילוי אליהו נתאמץ מאד והתענה מ' תעניות. מה רבה היתה אכזבתו כשלא זכה לשום גילוי מלאך או מגיד.. נכנס החסיד לרבי מקוצק זי"ע והתאונן לפניו על מה ולמה לא זכה לגילוי אליהו אף שהתענה מ' תעניות. שאל אותו הרבי – מה עשית מיד לאחר מלאות ארבעים ימי התענית? השיבו החסיד – ערכתי סעודה גדולה כיד המלך, להשיב כל חובותי לכרסי.. אמר לו הרבי – מי שלאחר ארבעים ימי התענית חזר לאכול אכילה גסה כמימים ימימה, אות הוא שלא השפיעו עליו אותם מ' תעניות כלל, הרי הסוס אף אם נרעיבו נשאר סוס, ומיד כשניתן האכילתו לפניו יאכל אכילת סוס.. אף אתה אם רצונך לזכות לגילוי אליהו עליך להתענות מ' תעניות כאלו שתתרום ותתקדש על ידם גם לאחר שימלאו ימי התענית.. ולא תישאר כסוס רעב..

וכל זה בכלל אזהרת התורה 'השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך', ולמדו חז"ל מכאן איסור שכחת התורה, והיינו שלימוד התורה צריך להיות באופן חזק כל כך שלא ישכח אותו כל ימי חייו, [אם לא מצד שתקפה עליו משנתו], ואמרו בגמ' במנחות (צ"ט) תנא דבי רבי ישמעאל משל לאדם שמסר צפור דרור לעבדו, אמר לו כמדומה אתה שאם אתה מאבדה שאני נוטל איסר בדמיה?! - נשמתך אני נוטל ממך! והיינו שלימוד התורה משפיע על נשמתו של האדם, עד כדי כך שאם הוא חוזר ומאבדה הרי יש כאן נטילת נשמה ממש.

וכן מצאנו במגילה דף ז' רב אשי הוה יתיב קמיה דרב כהנא, נגה [האיר בוקרו של פורים] ולא אתו רבנן [לבית המדרש], אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן, אמר ליה [רב אשי] דלמא טרידי בסעודת פורים, אמר ליה – ולא הוה אפשר למיכלה באורתא [בליל פורים]?, אמר ליה – ולא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו? אמר ליה – אין [לא ידעתי מהלכה זו], תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה. הרי לנו כמה חששו האמוראים שלא לאבד שמועה אחת קלה, שלכאוף אין קושי כלל לזכור אותה, שהאוכל סעודת פורים בלילה לא יצא ידי חובתו, ואעפ"כ חזר עליה ארבעים פעמים עד שתהא מונחת בכיסו, כלומר שתהיה ההלכה כתובה על לוח ליבו, שלא יהא לו חשש קטן שתשכח ממנו.

גיסי הגרי"ש אלישיב [זצוק"ל] הוא דוגמא גדולה לענין זה, כמה נזהר כל ימיו שלא לאבד את מה שיש לו, ואף שכבר מגיל צעיר היה תלמיד חכם גדול, מכל מקום במשך עשרות שנים לא נח ולא פסק מלחזור שוב ושוב על תלמודו שלא תשכח ממנו הלכה אחת, ומרגלא בפומיה התעיף עיניו בו ואינו, וכל ימיו בעמוד והחזר קאי, כי זוהי העבודה הגדולה שלא לאבד מה שהשיג כבר.

ובגמ' מנחות דף יט אמר רבי: כשהלכתי למצות מדותי [ללמוד] אצל ר' אלעזר בן שמוע.. מצאתי יוסף הבבלי יושב לפניו, והיה חביב לו ביותר עד לאחת, אמר לו: רבי, השוחט את הזבח להניח מדמו למחר,

מהו? אמר לו: כשר; ערבית [שוב שאל אותו בערבית], אמר לו: כשר; שחרית, אמר לו: כשר; צהרים, אמר לו: כשר; מנחה, אמר לו: כשר, אלא שר' אליעזר פוסל, צהבו פניו [בשמחה] של יוסף הבבלי; אמר לו: יוסף, כמדומה אני שלא כיווננו שמועתינו עד עתה? [למה אתה צוהל וכי מה שעניתי לך עד עכשיו לא היה כפי ההלכה?], אמר לו: רבי, הן, אלא שר' יהודה פסול שנה לי, וחזרתי על כל תלמידיו ובקשתי לי חבר ולא מצאתי, עכשיו ששנית לי פסול החזרת לי אבידתי! זלגו עיניו דמעות של רבי אלעזר בן שמוע, אמר: **אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר, קרא עליו המקרא הזה: מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי וגו'.**

ומבואר שלא התפעל ר' אלעזר מרבי שהגיע אליו ללמוד ממנו תורה, ולהוסיף ידיעות שלא ידע תחילה, ורק כשראה את יוסף הבבלי שמח על שהשיב לו אבידתו זלגו עיניו דמעות, וזה משום שהחשש הגדול מלאבד איזה דבר מהתורה והשמחה הגדולה כאשר חזרה אליו אבדתו - היא המוכיחה כמה דברי תורה חביבין עליהם, שהם מרגישים אותם כחלק מנשמתם, וכשמאבדים אותם מרגישים איבוד נשמה, וכשחוזרים מתמלאים בשמחה ונחת רוח.

כמה נאים הדברים לסבא זצ"ל שהיה נאנח הרבה על המועט שהיה שוכח לעת זקנתו, ואם לא היה לשון המדרש שגור על לשונו הא מתאונן 'אני שוכח תלמודי'.. כשהייתי מזכיר לו [מתוך כתביו שלו...] את הלשון, היה צוהל - 'השבת לי אבדתי', ובסוף הלימוד היה מברך רוב ברכות 'אתה מציל אותי.. אני כבר שכחתי ואתה הזכרת לי'.. תמיד היה דואג לרשום כל פרט, גם בימיו האחרונים ממש, שלא ישכח תלמודו.

והלך בזה בדרכי אביו עטרת ראשנו זצ"ל אשר בעת זקנתו היה תמיד מצטער וחושש שמאבד את מעלותיו שזכה להם בנערותו כשהיה שקוד על התורה בוולאז'ין, ובכל מכתביו היה חוזר ומתאונן או לזקנותי שביישה את ילדותי.. שכבר אינו זוכר כל תלמודו..

נביא לדוגמא כמה שורות מדבריו:

"...על דא קא בכינא שזקנותי ביישה את ילדותי, ואעיד עלי עד נאמן גאון וצדיק מושל ביר"א רא"ה הענקין שליט"א בעת שהייתי מסתופף בישיבת סלוצק אשר הייתי אז ... לאריות, ושקדתי בתורה. **כעת אפילו מה שחזרתי ושניתי כמה וכמה פעמים, התעייף בו עינך וכו' 'אם תעזבני יום יומיים אעזבך', כעת בגדר הלומד זקן ושובע כותב על נייר מחוק ומטושטש, ונשארתי כלי ריק, מה אשיב לאדוני ביום פקדי? אודה ולא אבוש כי לבני אני צריך שיזכו אותי אח"כ, ובזה אתנחם.**"

והנה בפסחים דף סח איתא 'רב יוסף ביומא דעצרתא אמר [לבני ביתו] עבדו לי עגלא תליתאי [הכינו לי עגל משובח] אמר אי לאו האי יומא דקא גרים - כמה יוסף איכא בשוקא [פרש"י, אי לאו שלמדתי תורה הרבה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינם]. וצריך לבאר למה דוקא רב יוסף היה אומר כן מכל האמוראים, ועוד הקשה בבאר היטב סימן תצ"ד הרי רב יוסף היה מופלג במידת הענוה, כמו שהעיד על עצמו בסוף מסכת סוטה 'משמת רבי בטלה ענוה, אמר רב יוסף לא תתני ענוה דאיכא אנא' וא"כ איך התפאר כאן שמחמת יום מתן תורה הוא גדול יותר מכל אדם, ע"ש.

וכתב בספר בית יצחק בשם הגאון ר' בצלאל הכהן מווילנא זצ"ל שאמר, דהנה זאת ידוע שהלוחות הראשונות שניתנו בשבועות נשתברו ואח"כ ניתנו לוחות שניות ביום הכפורים, והלוחות האלו נתקיימו, וא"כ קשה למה אנו עושים שמחת מתן תורה בחג השבועות הלא לוחות הללו נשתברו, והיה לנו לחגוג ביום הכפורים שאז ניתנו הלוחות שנתקיימו. ומוכרח מזה שגם שברי הלוחות יקרים הם מאד ויש להם חשיבות גדולה.

והנה רב יוסף שכח תלמודו, כדאיתא בנדריים דף מא, והיה מצטער ונבזה בעיני עצמו על זה, אך כשהתבונן על יומא דעצרתא דגם שברי לוחות יש להם חשיבות שמח מאד על זה, שהרי אמרו בברכות ה ע"ב הזהרו בזקן ששכח תלמודו שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, כלומר, שממה שאנו מייקרים את שברי הלוחות אנו למדים להחשיב גם זקן ששכח תלמודו, ולכך אמר רב יוסף דוקא - אילולי האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא - שהרי אני עתה דומה להם כי שכחתי כל תלמודי, ואפילו הכי נתחדש בהאי יומא דכיון שכבר התעליתי על ידי לימוד התורה, שוב איני יורד ממעלתי אף אם שכחתי תלמודי מחמת אונסי. עכ"ד.

והביאור בזה כמו שנתבאר שהלומד תורה כראוי קובע שינוי והתעלות בנפשו, ואף אם שוכח תלמודו לאונסו, מכל מקום כבר אינו יורד ממעלתו, ויש להוסיף דזהו שכתב רש"י שם שלמדתי תורה 'ונתרוממתי', כלומר, שלא דיבר רב יוסף על עצם לימוד התורה אלא על שמחמת הלימוד נתרומם ונתעלה, ובה קנה קנין קבוע בנפשו, אף לזמן שנשתכח אותו לימוד.

א"ה, ואל תקשי א"כ למה מזהרו הצדיקים הנ"ל כל כך מן השכחה, הרי שברי לוחות וכו', כי אם אינו נזהר ומבקש בכל מאודו לשמר את אשר קנה בנפשו, אות הוא שלא הוי קנין גמור בנפשו, וכמו שביאר סבא לעיל, אבל אם הוא משתדל בכל מאודו ושכח לאונסו, לא ירד ממעלתו כי כבר נקנה המעלה וההתרוממות בנפשו ופשוט.

על כן עלינו להתעורר להתרומם בימים הקדושים הללו, באופן שלא ישכחו מליבנו, וכל כך נקנה הרוממות בנפשינו, עד שאפילו אם לא נצליח לשמר הנהגות הימים הללו מחמת אונסינו מ"מ לא נשוב להיות כבתחילה, כי כבר קנינו הקנין וההתרוממות בנפשינו.

ערכה של כל התגברות

"ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע..." ואמרו חז"ל שאם היתה עקרה נפקדת. ויש להתבונן הרבה בזה, למה מגיע לה כלל שכר? אשה כזו שבעלה התרה בה שלא תיסתר עם פלוני ולא שמעה אליו ונסתרה, היינו שנתייחדה עם פרוץ [שעבר על הלכות יחוד] והרי היא פרוצה גדולה אלא שלא הגיעה לגוף מעשה העבירה, וא"כ על מה מגיע לה שכר לאותה פרוצה?

וכתב 'לב אליהו' שלמדנו מכאן יסוד גדול, דאדרבה, דוקא מכיון שעמדה במצב שפל כזה שנתייחדה עם אדם בעודה אשת איש לאחר שהתרה בה בעלה ולא שמעה אליו, הרי שנתעורר אש התאוה בקרבה עד כדי כך, ובכל זאת כשהגיעה לגוף המעשה התגברה על עצמה וכבשתו שלא להטמא 'וטהורה היא', לכן מגיע לה שכר גדול כזה.

ואף שבודאי תיענש על היחוד והפריצות [אם לא תעשה תשובה], מכל מקום אין שכרה מקופח עבור כבישת היצר. עכ"ד הלב אליהו.

ויש ללמוד מכאן על אחינו הרחוקים שאף שיקבלו עונש על עבירות שבידם [אם אינו באונס כתינוקות שנשבו], מ"מ על כל התגברות שהם מתגברים למרות נחיתות דרגתם הם מקבלים שכר גדול.

דוגמא נוספת מצאנו בפרשה על ערכה של התגברות על התאוה – בפרשת הנזיר, 'איש כי יפליא נדר' ופירש באבן עזרא שהוא לשון פלא, פי' כי רוב העולם הולכים אחר תאוותם והוא שובר את תאוותו ל' יום, והתורה מפליאה על זה 'איש כי יפליא' לשון פלא.

וכתב באור רש"י [מהסבא ז"ל מקעלם] יש להתבונן דמחד גיסא מצאנו בהפטרות השבוע כמה הקב"ה מקפיד על כל חסרון של מעט תאוה, כמו שביאר הרד"ק ז"ל בהפטרות של פרשת שמשון, שהיה נזיר אלקים מבטן אמו והיה שופט ישראל, ולקח אשה פלשתית לאחר שגיירה תחילה, ועשה זאת לשם שמים למען יוכל להושיע את ישראל, והיתה כוונתו הראשונה טובה שהיתה רצון האל כמו שכתוב כי מה' היתה כי תואנה הוא מבקש מפלשתים, כי בתחילה היתה כוונתו לטובה לבקש תואנה מפלשתים ואחר כך גברה עליו התאוה בראותו אותה וישרה בעיניו והפסיד כוונתו האלהית בכוונתו הגופנית הבהמית אשר התערבה בה ולפיכך נענש ונקרו פלשתים את עיניו מדה כנגד מדה, עיי"ש באורך.

הרי לנו שאף במעשה שנעשה לשם שמים על מנת להושיע את ישראל מ"מ על שנתערבה אצלו הרגשה של תאוה כבר נענש ע"ז הרבה.

אך מאידך גיסא, כל התגברות קטנה על התאוה, כגון הנזיר שאינו שותה יין ל' יום, נחשבת מאד אצל הקב"ה עד שהתורה אומרת עליו 'כי יפליא'. וכמוש"כ הגר"א באגרתו שאין כל מלאך ובריה יכולים לשער שכר החוסם פיו ותאוותו כל רגע ורגע. עכ"ד אור רש"י.

וכן ברות מצאנו שעיקר השבח שקיבלה מבוועז היה על שהתגברה על תאוותה, 'לבלתי לכת אחרי הבחורים אם דל ואם עשיר', ואמר לה בועז שגדול חסדה האחרון מן הראשון, שהוא עצם התגירותה ועזיבתה את עמה ואלוהיה, שהוא בודאי מעשה גדול יותר, אבל חסדה האחרון היה על ידי התאמצות והתגברות על תאוותה, וזה חביב ביותר לפני הקב"ה.

ובסוטה דף מז לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות ואף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב, זכה ויצתה ממנו רות, שיצא ממנו שלמה שכתוב ביה אלף עולות יעלה שלמה, הרי שאף הקרבת הקרבנות של בלק שהיה עיקרו להרע לישראל, וגרם בזה רעה לישראל שהובקעו מישראל ארבעים ושנים ילדים בימי אלישע כדאיתא בגמרא שם, ובודאי נענש על זה, **מכל מקום היה בזה איזה בחינה של מעשה מצוה שלא לשמה, שסו"ס העלה קרבנות לה', וע"ז קיבל שכר עצום כל כך שיצאה ממנו רות. הרי לנו כמה הוא ערכה של התגברות וקיום מצוה אף אצל הרשעים ביותר.**

אאמו"ר זצ"ל היה מבקש לזכות את הרחוקים במצוות, ואע"פ שלכא' בלאו הכי אינם שומרי תורה ומצוות מכל מקום החשיב והעריך כל מעשה מצוה שיתגברו ויעשוהו, ולמשל, בערב שערכו לכבודו [אשר היה לו לזרה, ולא הרגיש הנאה בזה כלל, כמו שהעיד על עצמו כמה פעמים שמשתתף באירועים הללו כדי להכיר טובה למכירי טובתו.. וכדי לקרבם לתורה] נעמד בתחילת המעמד ואמר 'בני היקרים, הבה נפתח את הערב הזה בתפילת ערבית' ופתח בתפילה. כן היה שולח להם מזוזות או תפילין וכדו' כפי הצורך שראה כדי לזכותם במצוות.. כי כל מעשה מצוה או התגברות על התאוה אפילו פעם אחת בלבד יש לה ערך גדול ושכר נצחי.

ערכם של מעשים – לפי דרגתו ומצבו וקשייו של העושה

ויש להוסיף שדוקא כיון שהסוטה במצב נחות כל כך שהיא נסתרה עם איש זר לאחר שקינא לה בעלה, יש לה שכר גדול על כך שבתוך נמיכות מצבה הצליחה להתגבר על יצרה [אף שתקבל עונש על שהכניסה עצמה למצב נחות כל כך].

כי מעשי האדם נמדדים לפי תכונתו ומצבו ונסיונותיו, וראה באור החיים תחילת פרשת וזאת הברכה שכתב שלכך שאול באחת [נכשל בחטא אחד] ולא עלתה לו [לא נסלח לו] ודוד בשתים ועלתה לו, כי שאול היה בטבעו מזוג [ממוצע במזגו] ולא היה חם ומהיר לטעות ולזה באחת ששגג יצאה ממנו המלוכה כי לפי טבעו משערים בני עליון שאם היה בטבעו של דוד אדמוני היה עושה כדוד עשר ידות, עיי"ש. אם כן נבין היטב, שאין אנו יכולים לשער מי יתבע יותר, אם הסוטה שבערה בה אש התאוה או הרואה אותה שלא הזיר עצמו מן היין ותאוות העולם, כי הכל לפי שיעור דרגת האדם ומצבו.

אאמו"ר זצ"ל היה מתפעל מכל מעלה שראה אצל זולתו, אף הרחוקים ביותר, ולמשל, היה מתפעל מאד מאד ממידת הכרת הטוב שראה אצל אנשי המחותרות ואסירי המלכות אשר שנים רבות לאחר מאסרם המשיכו להכיר לו טובה, ולבקרו ולכבדו בכל עת. הוא זצ"ל ממש יצא מהתפעלות מהמידה הנפלאה הזו, והיה אומר שלמד מהם גודל יקר המידה הזאת. וכן מידת מסירות הנפש למען עם ישראל מאד היה לומד לעצמו מזה, ועוד ועוד. ולשונו בכתביו 'נתכבדתי בכבודם ולא בקלונם', היינו לא התכבדתי בקלונם למצוא המעלות שיש לו עליהם, אלא נתכבד במעלתם במצוות שקיימו למרות מצבם הרוחני, שמי יודע כמה שכר מצפה להם על זה.

וכן מצאנו גבי איסור יין שמחד גיסא כתוב הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, ומאידך הנזיר עצמו נתבע על שציער עצמו מן היין, והביאור, דהכל לפי דרגתו של אדם מי שהוא רואה סוטה בקלקולה ויכול לבוא לידי חטא, לגביו מצוה גדולה היא להתגבר על שתיית היין אף שמאידך גיסא מפסיד בזה מעלות גדולות שיכול להשיג על ידי היין, אך מי שהוא קדוש נזיר אלקים הוא נתבע למה לא נתעלה לדרגה יותר

שיכול אף לשתות יין בשביל לעורר השמחה והאחדות עם חבריו, וכמנהג אצל עדות החסידים הי"ו שמתמשים בשתיית היין לשמחה ולקירוב ריעים. [א"ה, כאן המקום להביא מהספר הקדוש 'קול דממה דקה' שכתב מורי שלמדני תורה, **המחנך החסיד רבי אברהם יוסף וייס זצ"ל** בעת שהיה משותק שבע שנים בכל גופו, והיה כותב חידושי תורה בחשק ע"י הזזת עיניו הקדושות בלבד, ושם כתב רמז בפרשתנו (בשפ החתם סופר) למה אצל בני קהת ובני גרשון כתוב לשון 'נשא את ראש' ואילו אצל בני מררי לא כתיב לשון זה, נרמז בזה שמי שהוא 'מררי' היינו שהוא בעצבות ואינו בשמחה אי אפשר לקיים בו 'נשוא', היינו שאינו יכול להתרומם בעודו במרירות ועצבות. עכ"ד. ולכן נתבע הנזיר שלא השתמש ב"יין על מנת לעורר עצמו לשמחה של מצוה ולהתרוממות, כמוש"כ סבא זצ"ל]

זהו שכתבה התורה פרשה בפני עצמה על כל נשיא ונשיא שהקריב לחנוכת המזבח, כי אף שנראה שעשו כולם את אותה מצוה והקריבו את אותם קרבנות, באמת אצל כל אחד יש בחינה בפני עצמה לפי תפקידו ותכונתו ושורש נשמתו ושבתו וכו' ולפי מצבו וקשייו ונסיונותיו, כל אחד הוא עולם בפני עצמו, ואינו דומה עבודתו של נשיא זה לעבודתו של רעהו.

וגבי ויסעו מרפידים ויבואו הר סיני כתב רש"י מקיש נסיעתם מרפידים לביאתם להר סיני, מה ביאתם לסיני בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה. ותמוה, אחרי ששבו בתשובה ביציאתם מרפידים למה הוצרכו לשוב עוד בבואם למדבר סיני. וכתב בספר 'אמרי חן' (בשם ר' צבי מלומזא), שככל שבעל התשובה עולה מעלה מעלה הוא מכיר יותר את גודל הפגם והחסרון של החטא ולכן הוא מתעורר לשוב עוד ועוד בתשובה, לכן בבוא ישראל למדבר סיני השיגו התרוממות דעת והשגות גדולות ולפי דרגתם החדשה היתה עליהם תביעה נוספת לתשובה שלימה יותר, ולכן הוסיפו עוד שלמות בתשובה. ומפורסם המעשה בר' סעדיה גאון שסיגף את עצמו בכל יום על מה שאתמול לא עבד את ה' כראוי ביחס למה שהוסיף להכיר את בוראו היום, וכן בכל יום היה מוסיף להכיר את בוראו עוד ועוד, ומזה היה בא לתשובה על מעשיו אתמול ביחס לתוספת השגה זו.

וכע"ז שמעתי מאאמור"ר רבי אריה זצוק"ל בר' אליעזר בן דורדאי שהניח ראשו בן ברכיו וגעה בבכיה עד שיצאה נשמתו, וביאר שיצאה נשמתו משום שבכל רגע שהוסיף להתעלות עוד בתשובה, הרגיש עוד ועוד בצער העבירה, וכך עלה מדרגה לדרגה וצער וחרטתו גם כן גדלו עוד ועוד, ולא מצאה מנוחה לנפשו עד שיצאה נשמתו בטהרה.

הרי לנו שככל שהאדם מתעלה כך התביעה עליו גדלה יותר, ומעשיו נמדדים באופן אחר. וכן להיפך אצל הנחותים בדרגתם הרי כל מעשה מצוה שלהם נחשב ויקר מאד.

כל הפוסל במומו פוסל – לראות חטאי עצמו ולא זולתו

והנה בפרשתנו הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין וכתב בדברי בינה ומוסר (הובא בחכמת המצפון כאן) שהנה, טבעו של אדם כשהוא רואה גנות חבריו מיד מתנשא עליו בלבו ואומר 'אשריי, שאין בי גנות זו', ולימדנו תורה שלא זו הדרך, אדרבה, כשרואה את חסרון חבריו לא יחשוב עליו רעה אלא מיד יתבונן בעצמו אם אין בו איזה בחינה ושמץ של חסרון כזה, ולכן הרואה סוטה מיד מתעורר בעצמו להזיר עצמו מיד היין, וזהו הלשון יזיר 'עצמו' מן היין, שבא לאפוקי שלא יאריך להתבונן בגנותו של חבריו אלא להיפך יבוא להתבונן בעצמו מה צריך הוא לתקן כדי שלא להיכשל באיזה בחינה כזו.

וזה על דרך שאמרו חז"ל כל הפוסל במומו פוסל, ומבארים, אם ראית אדם למשל מחלל שבת בפרהסיא, בדוק בעצמך שמא יש בך גם חלילה איזה אחוז קטנטן של זלזול בשבת קדש, ואם בדק עצמו ומצא איזה שמץ בזה, חייב לתבוע מעצמו יותר מאשר תובע הוא מהמחלל שבת, כי הוא בעצמו יש בו תשעים ותשע אחוז של שמירת שבת כהלכה, וחסר לו רק אחוז אחד של שלמות בשמירת השבת, ואפילו הכי לא היה בכוחם של 99 האחוזים להשפיע עליו להשלים את האחוז הנותר, ומה יש לו לתבוע ממחלל שבת שחסר בו הכל ואין לו טעם של שבת שישפיע עליו להתחזק בשמירת השבת? עכ"ד.

והביאור בזה, כמו שנתבאר, שמי יודע אם הוא לא יתבע יותר לפי דרגתו על הבחינה הקלה של החסרון בכבוד השבת מאשר אותו מחלל שבת, וכן הרואה סוטה בקלקולה מי יודע אם לא יתבע הוא יותר על מה שלא פרש מן היין והתאוות מאשר מה שתתבע אותה סוטה שלא עמדה בנסיון לפי דרגתה. ולכן לא ימהר לשפוט רעה על אחרים אלא לבדוק בעצמו את חסרונותיו. [א"ה, ע"ע בחפץ חיים הלכות לשוה"ר כלל י' סעיף ג' שאסור לספר על חבריו שנכשל בחטא מסויים אפילו לתועלת אם הוא עצמו נכשל ג"כ בחטא זה, עיי"ש].

בספר בית יצחק המשיל זה לאדם החוצה עם חבריו גשר צר מאד שאין לו מעקה, על מנת שיחזיקו זה ביד זה ולא יפלו למי הנהר השוצף, והנה באמצע הדרך בגד בו חברו והניחו לנפשו, הרי באותו רגע אין האדם מפנה דעתו לכעוס ולתבוע את חבריו שעזבו, כי הוא מרוכז כל כולו ודעתו נתונה אך ורק על המעבר הקשה להגיע בשלום לגדות הנהר, כך האדם עובד ה' אינו פנוי להתחיל להתבונן בחסרונותיו של חברו, שכן הוא באמצע הגשר הצר ובתוך שדה המערכה הגדולה, וכל כולו מרוכז בתפקידו שלו שלא להיכשל בשום דבר ואינו נותן דעתו לתבוע ולהתאונן על חטאי זולתו.

ידוע המעשה באאמו"ר זצ"ל שאשתו של אחד ממשתתפי שיעורו [בביהכנ"ס בשכונת 'כנסת'] פנתה אליו והתאוננה שבעלה מתנהג עמה שלא כראוי, רבי אריה לא רצה להוכיח אותו באופן גלוי כי סבר שיותר תועלת תהיה אם ישא מדברותיו בשיעור על חיוב כבוד האשה וכו', וכן עשה, בשיעור הבא האריך בדיבור על חובת האיש לאשתו וכו'.

רבינו הגרא"ז מלצר זצוק"ל ישב בביהכנ"ס מן הצד והקשיב לדברי תלמידו רבי אריה. לאחר השיעור ניגש לר' אריה ואמר לו 'ישר כוחך, דברך ממש פקח את עיני, עלי להתחזק באמת יותר ויותר בכבוד אשתי... וכידוע כמה היה רבינו הגרא"ז בשלום ואהבה ואחדות עם אשתו הרבנית ע"ה, ואפילו הכי לא עלה בדעתו שמא רבי אריה מתכוין בזה למישהו אחר משומעי השיעור זולת הוא עצמו...!!

כעין מעשה זה אירע לאאמו"ר זצוק"ל עם גדולי תורה נוספים, שכאשר דיבר עמם על איזה עניין שצריך חיזוק מיד הבינו שהוא מתכוין עליהם להוכיחם על חסרונם.. וכמו שכתב פעם אחת במכתב:

"..פ"א נכנסתי אצל הגאון הצדיק ר' זלמן סנדר ז"ל ואמרתי איזה דבר, אח"כ שאל ממני אם דברי לא היו מכוונים נגדו, ואמרתי לו חלילה וחס, חס לזרע דאבא, אח"כ ביקש ממני סליחה.. כגון זה הי' לי ג"כ אצל הגאון הצדיק הרב מבריסק, פ"א נכנסתי אליו והי' לי איזה שיחה אתו, והוא שמע, אח"כ הכניס אותי בחדר לפניו מחדר וסגר הדלת וגזר עלי להגיד האמת אם השיחה היתה מכוונה לו..."
הרי לנו דרך גדולי ישראל, שמיד מבקשים החסרון אצל עצמם ולא אצל זולתם.

להיות חלק מהציבור אך לשמור על תפקידו היחודי

ביום השני הקריב נתנאל בן צוער..

כתב בחפץ חיים על התורה 'נתנאל בן צוער יעץ לנשיאים שיביאו כולם נדבתם בשוה, ושלא יעדיף אחד על חברו, (כדי שלא תפול קנאה בין איש לרעהו, ע"י שאחד יגדיל קרבנו יותר מחברו כמו שמצינו אצל קין והבל) והיה לו לקב"ה נחת רוח מזה, עד שאמר להם, אתם עשיתם באופן כזה כדי שתהיו כולכם אהובים זה לזה ולא תפול קנאה ושנאה ביניכם קחו אותי ג"כ ביניכם, ואתן לכם השבת שלי (ולכן קרבנות הנשיאים דחו את השבת), כמבואר במדרש שיום השביעי להקרבה היה בשבת, ולא עוד, אלא שהקציבה תורה לכל נשיא ונשיא פרשה מיוחדת ולא כללה אותם יחד בפרשה אחת, כדי לנהוג בהם כבוד, כיון שהם נהגו כבוד זה בזה.

ולעומת זה בפרשת ויקהל כללה התורה כל נדבתם במספר תיבות, ולא עוד אלא שקמצה גם באותיות 'הנשיאים' חסר כתיב, משום שהנשיאים לא התחברו עם העם ואמרו יביאו הכל תחילה ואח"כ נשלים, והקפיד הקב"ה על שנתעצלו ונתפרדו מן הכלל. וע"כ צריכים אנו להשתדל שנהיה אהובים זה לזה ולכבד איש את אחיו ויהיה נחת רוח לקב"ה ממנו, ועל זה נאמר 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ד' אלקיך שואל ממך כ"א עשות משפט ואהבת חסד' דלשון זה מורה, שסתם בני אדם אינם יודעים במה למצוא נחת רוח אצל

הקב"ה ורק הנביא אומר בשם ה' המלמד לאדם דעת מה ד' דורש מאיתנו למצוא חן בעיניו – עשות משפט ואהבת חסד. עכ"ד הח"ח.

ונראה להוסיף באר, שבדוקא החסירה תורה אות יו"ד מן הנשיאים ולא אות אחרת, משום שהיו"ד נוספת בדרך כלל כדי להורות על לשון רבים, והם נפרדו מן הכלל והתנהגו כיחידים ולכך נחסר מהם היו"ד כאילו כתוב בהם בלשון יחיד.

ויש להוסיף בזה מש"כ בחפץ חיים על התורה בפרשה הקודמת, שלכך הקפידה תורה שיסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות (כמ"ד כמין תיבה היו מהלכים) משום שארון הברית והתורה צריך תמיד להיות באמצע המחנות, שלא יהיה קרוב אל אחד מהם יותר מאשר אל השני, וכמו הבימה שבאמצע בית הכנסת שהיא באמצעו דייקא, להורות שהתורה שייכת בשווה לכל השבטים והמחנות.

והנה, בפרשת השבוע נצטוו הכהנים במצות ברכת כהנים, לברך ג' ברכות את ישראל, ואנו מכנים בתפילה את הברכה 'ברכנו בברכה המשולשת', וצריך עיון מהי המעלה של שלוש דוקא, עד שמכנים אותה 'ברכה המשולשת'.

והנה גבי מתן תורה איתא בגמרא בשבת דף פח דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא: בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי [תורה משולשת, תורה נביאים וכתובים] לעם תליתאי [כהנים לויים ישראלים], על ידי תליתאי [משה אהרן ומרים], ביום תליתאי, בירחא תליתאי. וצריך להבין מהי המעלה של שלשה. וביותר מצאנו במדרש תנחומא מדרש תנחומא יתרו פ"י, הלא כתבתי לך שלשים במועצות ודעת (משלי כ"ב) אמר ר' יהושע ברבי נחמיה זו תורה שאותיותיה משולשים אל"ף בי"ת גימ"ל, והכל היה משולש, תורה משולשת תורה נביאים וכתובים, משנה משולשת תלמוד הלכות ואגדות, הסרסור משולש מרים אהרן ומשה, תפלה משולשת ערב ובקר וצהריים, קדושה משולשת קדוש קדוש קדוש, ישראל משולשין כהנים לויים וישראלים, משה אותיותיו משולשין, משבט לוי שאותיותיו משולשים, מזרע משולש אברהם יצחק ויעקב, בחדש משולש ניסן אייר וסיון, על הר סין שאותיותיו משולשין שנאמר ויחנו במדבר סין, לשלשת ימים נתקדשו שנאמר והיו נכונים לשלשת ימים. ע"כ. וצריך לבאר מעלת השלוש.

ונראה דמספר שלוש מסמל יחס שווה בין החלקים, שהרי שלושה פרטים אפשר להעמידם במרחק שווה זה מזה, שכל פרט יהיה קרוב לכל פרט במידה שווה, [ע"י שיניח כל אחד בקדקוד של משולש שווה-צלעות] אבל ארבעה פרטים ולמעלה אי אפשר שיהיה כל אחד קרוב לכל אחד במידה שווה, [שהרי אם יניח כל אחד בזווית של ריבוע, עדיין יהיה כל אחד קרוב יותר לזוויות שבצדדיו מאשר לזווית שבאלכסון ממנו] ולכן המספר שלוש מסמל ריבוי של חלקים שיש יחס שווה ביניהם. [א"ה, וכמו שמצינו גבי ערי מקלט דכתיב ושלשת שיהיו משולשים בשווה, אע"פ שמדובר שם בארבעה חלקים שווים ובכל זאת נקט הכתוב לשון שילוש כי הוא מורה על חלוקה שווה. וכן במכות 'משלשין בממון' הכוונה מחלקים בשווה בין העדים, אע"פ שבסתמא איכא ב' עדים, עי' בזה במפרשים, והיינו כפי שביאר סבא שמספר שלוש מסמל יחס שווה בין החלקים].

והנה, בתורה ישנם חלקים רבים ובעם ישראל ישנם חלקים רבים, וגם ישנם מנהיגים ומרביצי תורה רבים, וישנם זמנים שונים המסוגלים לתורה, וכל אחד מישראל שייך יותר לפי שורש נשמתו לחלק אחר בתורה או לזמן אחר שהוא מתעורר בו, או לרב אחר שהוא מקבל ממנו תורה, ובא הפייטן לומר שכל חלק שווה הוא לשאר החלקים, וזה נרמז במה שחלקי התורה הם משולשים והם ניתנו לעם משולש ע"י שלושה מורים, אחרי עבודת ג' חדשים ניסן אייר וסיון, ולאחר מה שזכו בג' ימי ההגבלה. והיינו שכל מעלה שהיתה להם היתה משולשת ושווה עם המעלות האחרות של זולתם.

[א"ה, ובזה מיושבת קושיית רעק"א בשבת שם, אמאי מסקינן בגמ' שאותו דרשן ס"ל כרבנן שניתנה תורה ביום השלישי, הא אף לרבי יוסי כתוב בפירוש בתורה 'ויהי ביום השלישי' וכמו שביארה הגמ' דהיינו שהוא שלישי לימים שלמים שלילו עמו, וא"כ אפשר שזו ג"כ כוונת הפייטן באומרו 'ביומא תליתאי'. ולפי דברי סבא זצ"ל מבואר דאין כאן רק מליצת לשון בעלמא, אלא שמנה הפייטן באמת ג' תליתאי].

מעלות שהיו להם, כדי להראות שהם משולשים, וכיון שלקושטא דמילתא היו ד' ימי פרישה שוב לא היה שייד זה לעניינים המשולשים, ועי' כעי"ז ברש"ש שם, ודו"ק]

וזהו עניין 'בברכה המשולשת' שיהיו להם מעלות וברכות שונות ורבות, כל אחד לפי עניינו, אך כל ברכה שווה לברכת השני, שכולם חביבים ומבורכים ואהובים לפני המקום. וכמו שמצאנו בפרשת הנשיאים שחזרה תורה על כל קרבן נשיא בפרטות, להורות שכל אחד חביב ואהוב בפני עצמו.

כנראה זאת הסיבה שחייב סבא זצ"ל את המספר שלש, וכשהיה מעתיק מחידושי אחרים ובא להוסיף איזו הערה משלו, היה חותם בסופה ש.ל.ש. היינו ש'מחה ל'וין ש'למה. כנראה לרמז ולשאוף למעלה זו להיות שווה לכל חלקי העם.

כאשר זיכני הבורא בחסדו בלידת שלישיה, ציין סבא את מעלת השלוש, ואמרתי לו בשם ח"א ששמות ילדי הם נוטריקון שלש, ש'מואל ל'אה ש'רה, ואז הראה לי שגם הוא חותם בנוטריקון ש'ל'ש'.

* * *

בפרשת נשא שנת תשנ"ד ערך ר' דב ליבסטר קידוש לרגל יובלו השבעים ודיברתי שם ע"ז שהתורה חוזרת על כל הקרבה והקרבה של כל נשיא ונשיא בפרטות להראות שאף כאשר ציבור עושה יש לכל אחד חביבות ויחס כבן יחיד.

וכן הוא גם בעת צרה וחשכה, כבשנות השואה האיומה שאין לחשוב חלילה כאילו היתה הנהגה אחת כוללת למליוני היהודים באירופה, אלא כל אחד ואחד קיבל השגחה מיוחדת עליו, להובילו בתוך עמק הבכא כפי תפקידו וייעודו הקדוש. וכל שכן, שאותם שזכו להנצל היה אצלם השגחה פרטית ומיוחדת להוציאם ולהצילם כי חשבון מדוקדק לפי תפקידו וייעודו של כל ניצול.

וגם צערו של הקב"ה על עם ישראל לא היה צער כולל על כולם, אלא השכינה מצטערת עם כל אחד ואחד בפרטות, ואומרת על כל יחיד קלני מראשי קלני מזרועי, וק"ו בעת שמחה והצלה מידה טובה מרובה.

והמשכתי ע"ז שרבי דב שזכה להנצל ולזכות בחיים, ידע לנצל ולהשתמש במתנה נפלאה זו, וניצל את השנים לעשות נחת רוח לקב"ה, לגדל בנים ובנות ההולכים בדרכי ה', ולראות בנין וחתנין רבנן עוסקים בתורה ובמצוות כרצון ה'.